

mgr Adrian Wasik

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

ORCID 0000-0001-5163-2188

mgr inż. Weronika Strynkowska

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

ORCID 0000-0002-7589-2598

ROLA PRYWATNEGO DETEKTYWA W POSZUKIWANIACH OSÓB ZAGINIONYCH

Streszczenie

Zjawisko zaginięcia osób niewątpliwie stanowi problem społeczny. Problematyka zaginięć osób jest skomplikowana, wielopłaszczyznowa, wieloaspektowa i interdyscyplinarna. Poszukiwania osób zaginionych co do zasady prowadzone są przez Policję, która została przez ustawodawcę upoważniona do realizacji tego rodzaju zadań. Niewątpliwie rozwiązania legislacyjne, systemowe, organizacyjne i techniczne pozwalają funkcjonariuszom Policji na profesjonalne wykonywanie czynności służbowych związanych z poszukiwaniem osób zaginionych, chociaż należy pamiętać, że zaginięcie osoby to sytuacja, w której nie jest znane miejsce pobytu osoby fizycznej i zachodzi konieczność jej odnalezienia, być może także w celu zapewnienia ochrony życia, zdrowia lub wolności. Jednak Policja nie jest jedynym podmiotem, który może wykonywać czynności w związku z poszukiwaniem osób zaginionych. W rzeczywistości społecznej, w której funkcjonuje gospodarka wolnorynkowa, świadczone są usługi detektywistyczne, a w ich ramach zgodnie z obowiązującymi przepisami istnieje możliwość wykonywania czynności w zakresie poszukiwania osób zaginionych.

Słowa kluczowe: informacja, statystyka, detektyw, usługi detektywistyczne, czynności operacyjno-rozpoznawcze, bazy danych, zaginięcie osoby, poszukiwanie osób zaginionych, policja, współpraca, współdziałanie

Wstęp

W przestrzeni publicznej co pewien czas pojawiają się informacje i komunikaty dotyczące zaginięcia osób, których los jest nieznan. Celem tych komunikatów jest oczywiście uzyskanie od społeczeństwa jak największej liczby informacji mogących mieć związek z zaginięciem tej osoby, które

to informacje pozwolą na jej odnalezienie. Wśród osób zaginionych znajdują się zarówno kobiety i mężczyźni w różnym wieku, jak i dzieci oraz młodzież. Niewątpliwie zaginięcie osoby to złożony, skomplikowany, wielopłaszczyznowy i interdyscyplinarny problem uwarunkowany wieloma czynnikami, a wynikające z niego konsekwencje mają bardzo szerokie spektrum, ponieważ nie dotyczą tylko i wyłącznie osoby zaginionej, jej rodziny i najbliższych, ale także przyjaciół, znajomych, współpracowników i pracodawców, społeczności lokalnej, czyli społeczeństwa postrzeganego jako całość. Zatem zjawisko zaginięcia osoby nie jest problemem jednostkowym, tylko problemem społecznym. Pierwsze czynności w tym kierunku zazwyczaj podejmowane są przez rodzinę i osoby najbliższe, co nie zawsze kończy się sukcesem. Wówczas niejako naturalną reakcją jest zgłoszenie w jednostce Policji faktu zaginięcia osoby, ponieważ wskazana formacja jest odpowiedzialna m.in. za zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom. Niemniej jednak pomimo dokonania takiego zgłoszenia mogą się pojawiać pytania i wątpliwości, np. co jeszcze da się zrobić, żeby odnaleźć osobę zaginioną, czy nie można było zrobić nic więcej. Niestety zdarzają się przypadki zaginięć osób, które pomimo upływu wielu lat od tego zdarzenia oraz zaangażowania dużej liczby sił i środków nie zostały wyjaśnione. Niniejszy artykuł opisuje tę złożoną problematykę z uwzględnieniem roli, jaką w poszukiwaniach osób zaginionych mogą odegrać prywatni detektywi, będący przedstawicielami podmiotów świadczących usługi w zakresie bezpieczeństwa, co jest tym bardziej ważne, że zawód detektywa w naszym kraju postrzegany jest przez stereotypy myślenia wykreowane w sposób rozmiijający się z uwarunkowaniami merytorycznymi. Skutkiem takiego stanu rzeczy mogą być nadmierne oczekiwania społeczeństwa w stosunku do detektywów, które są niezgodne z obowiązującymi w tym zakresie rozwiązaniami prawnymi.

Zaginięcie osoby

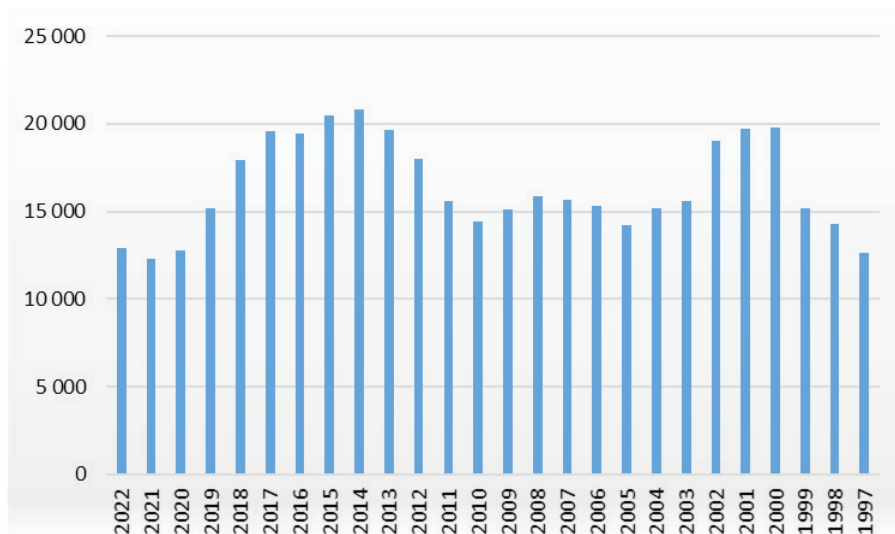
Analizę problematyki zaginięcia osób rozpoczniemy od zapoznania się z danymi statystycznymi, które obrazują skalę tego zjawiska w Polsce na przełomie XX i XXI wieku oraz w pierwszych dwóch dekadach XXI wieku. Skalę problemu odzwierciedlają statystyki policyjne, na co uwagę zwróciła E. Gruza: „Każdego roku [...] ginie w kraju i za granicą ponad 15 tysięcy naszych rodaków, z czego aż $\frac{1}{4}$ to ludzie młodzi i dzieci”¹. Dane statystycz-

¹ E. Gruza, *Genetyka – zaginionym*, w: V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz (red.), *Kryminalistyka dla prawa, prawo dla kryminalistyki*, TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń 2010, s. 107.

ne to jedynie zestawienia liczbowe, ale za tymi cyframi zawsze kryją się ludzkie dramaty i tragedie, a ich wspólnym mianownikiem jest konieczność poszukiwania osoby zaginionej celem jak najszybszego odnalezienia i zapewnienia jej bezpieczeństwa.

Poniżej zaprezentowany został wykres odzwierciedlający dane statystyczne zaginięcia osób w Polsce na przestrzeni 25 lat.

Ryc. 1. Liczba zgłoszonych osób zaginionych w latach 1997–2022

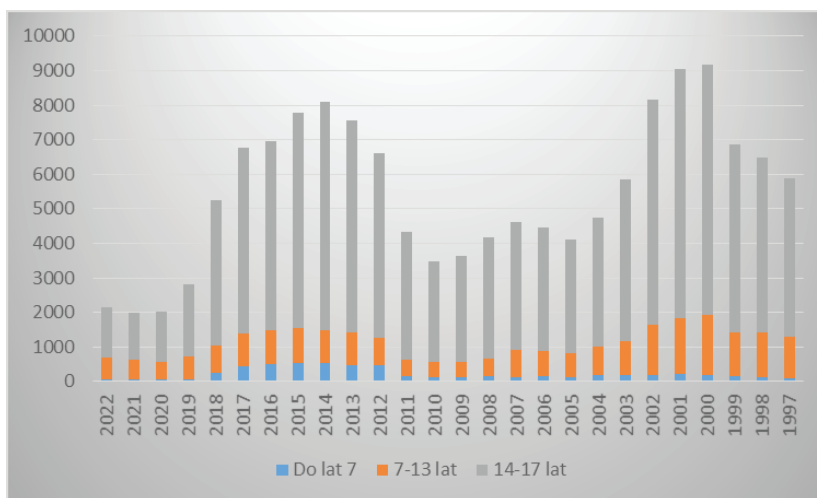
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Głównej Policji, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885,Zaginieni.html> (dostęp: 25.09.2023).

Z powyższych danych wynika, że w 1997 r. liczba zaginięć osób wynosiła w Polsce 12 637. W kolejnych latach liczba zgłoszeń zaginięć osób rosła, a gwałtowny skok liczby tych zdarzeń nastąpił między rokiem 1999, w którym odnotowano ich 15 196, a rokiem 2000, kiedy liczba ta oscylowała w granicach 20 tys. Od 2003 do 2011 r. liczba ta wahała się nieznacznie poniżej lub powyżej 15 tys. Analizując dane statystyczne z kolejnych lat, od 2012 r. obserwujemy wyraźny wzrost zaginięć osób. Dane z lat 2014 i 2015 wskazują na przekroczenie granicy ponad 20 tys. zdarzeń rocznie, a w kolejnych latach obserwujemy spadek liczby zaginięć osób, przy czym najniższą wartość odnotowano w latach 2020–2021 (odpowiednio 12 759 i 12 275),

co prawdopodobnie związane było z pandemią COVID-19 i wynikającymi z niej ograniczeniami w zakresie możliwości przebywania poza miejscem zamieszkania. Dane z 2022 r. jednoznacznie wskazują, że wzrosła liczba osób zaginionych; co prawda w dalszym ciągu jest to wartość oscylująca w okolicy 13 tys., a więc w zakresie bardzo zbliżonym do danych z roku 1997, jednak dopiero dane statystyczne z roku 2023 i kolejnych lat będą wskazywały, jaka jest dynamika tego zjawiska.

Warto zapoznać się z danymi statystycznymi odzwierciedlającymi zaginięcia dzieci w Polsce w ostatnich 25 latach, które zostały zaprezentowane na poniższym wykresie.

Ryc. 2. Zaginięcia dzieci zgłoszone Policji w latach 1997–2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Głównej Policji, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885,Zaginieni.html> (dostęp: 25.09.2023).

Analiza powyższych danych wyraźnie wskazuje, że w 1997 r. odnotowano w Polsce niespełna 6000 przypadków zaginięć dzieci, a już trzy lata później, czyli w roku 2000, liczba ta wzrosła o ponad 50%, przekraczając 9000. Na podobnym poziomie zjawisko to kształtowało się w roku 2001, a od roku 2002, kiedy tych zdarzeń było ponad 8000, do roku 2010 nastąpił wyraźny spadek liczby zaginięć dzieci, odnotowano bowiem wówczas 3469 przypadków, a więc znacznie mniej aniżeli w roku 1997. Niestety, od 2011 do 2014 r. liczba tych zdarzeń wyraźnie wzrosła i przekroczyła pułap

8000. W kolejnych latach skala zjawiska malała, żeby osiągnąć najniższy poziom (1978) w roku 2021, co najprawdopodobniej warunkowane było daleko idącymi ograniczeniami w zakresie mobilności z powodu panującej wówczas pandemii COVID-19. Dane statystyczne za rok 2022 wskazują, że skala zjawiska wzrosła, ponieważ liczba zaginięć dzieci wyniosła w tym roku 2161. Wśród dzieci największą grupę zaginionych stanowiły nastolatki w wieku 14–17 lat, co niewątpliwie może być związane z uciezkami z domu rodzinnego. Warto również zwrócić uwagę na jeszcze jedną informację płynącą z analizowanych danych statystycznych: otóż na przestrzeni lat 2012–2017 odnotowano zdecydowanie większą aniżeli we wcześniejszych i późniejszych latach liczbę zaginięć dzieci w wieku do 7 lat. Najprawdopodobniej związane to było z tzw. porwaniami rodzicielskimi.

Prowadząc dalsze rozważania, w pierwszej kolejności należałoby zwrócić uwagę na konieczność zdefiniowania pojęcia „osoba zaginiona”. Jak zwróciła uwagę E. Gruza: „W Polsce zaginięcia stanowią istotny problem społeczny, jednak z punktu widzenia państwa jako organizacji społeczeństwa mającej monopol na stanowienie i wykonywanie prawa na danym terytorium nie jest to kwestia bardzo ważna, a tym samym priorytetowa. Nie ma bowiem aktu prawnego powszechnie obowiązującego, który regulowałby problematykę prawną dotyczącą zaginięć. Nie ma ustawy ani rozporządzenia ministra. Podstawowym aktem prawnym jest zarządzenie komendanta głównego policji, czyli akt wiążący jedynie tę formację, wewnątrz, resortowo, bez oddziaływania na inne podmioty, organizacje czy instytucje. Być może wiąże się to z faktem, że organem odpowiedzialnym za prowadzenie poszukiwań osób zaginionych w Polsce jest policja. Nie ma także powszechnie obowiązującej, legalnej definicji osoby zaginionej”². W obowiązującym w Polsce systemie prawnym Policja została wskazana jako organ odpowiedzialny za prowadzenie poszukiwań osób zaginionych.

Poszukiwania osób zaginionych

Przedmiotowe ustalenia skłoniły autorów do przeprowadzenia kwerendy aktów prawnych, literatury naukowej i zasobów Internetu w celu uporządkowania informacji dotyczących zjawiska określanego mianem „zaginięcia osoby”, zdefiniowania, jak należy to zjawisko rozumieć, kto to jest „osoba zaginiona”, oraz sprawdzenia, jakie podmioty mogą wykonywać czynności

² E. Gruza, *Zaginieni czy zagubieni – kilka uwag o prawnych aspektach poszukiwań osób zaginionych w Polsce*, w: T. Kalisz, M. Trzeciński (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. LVI, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2020, s. 75–76.

w związku z poszukiwaniem osób zaginionych. W badaniach wykorzystano metodę analizy dokumentów.

Wracając do informacji, z której wynika, że prym w zakresie poszukiwania osób zaginionych wiedz Policja, zasadne wydaje się odwołanie do treści ustawy o Policji³. W jej art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawodawca wskazał, że w granicach swych zadań Policja wykonuje czynności: operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe, w celu poszukiwania osób, które na skutek wystąpienia zdarzenia uniemożliwiającego ustalenie miejsca ich pobytu należy odnaleźć w celu zapewnienia ochrony ich życia, zdrowia lub wolności, zwanych dalej „osobami zaginionymi”. Złożoną problematykę, jaką niewątpliwie jest prowadzenie przez Policję poszukiwań osób zaginionych, reguluje Zarządzenie nr 48 z dnia 28 czerwca 2018 r. Komendanta Głównego Policji⁴. W § 2 ust. 1 pkt 1 i 2 wskazanego aktu prawnego osoba zaginiona została zdefiniowana jako osoba, którą na skutek zdarzenia uniemożliwiającego ustalenie miejsca jej pobytu należy odnaleźć w celu zapewnienia ochrony jej życia, zdrowia lub wolności. Zaginięcie osoby to zaistnienie zdarzenia uniemożliwiającego ustalenie miejsca pobytu osoby fizycznej, wymagające jej odnalezienia albo udzielenia pomocy w celu zapewnienia ochrony życia, zdrowia lub wolności. Należy jednak pamiętać, że przywołane powyżej zarządzenie ma zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do Policji, a wskazane w nim zadania i czynności do wykonania obligują jedynie funkcjonariuszy tej formacji mundurowej. Zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji⁵ wskazuje poziomy poszukiwań osób zaginionych, które należy rozumieć jako stopień określający niezwłoczność i zakres podjęcia czynności poszukiwawczych w zależności od stwierdzonego ryzyka wystąpienia zagrożenia dla życia, zdrowia lub wolności osoby zaginionej:

1. Poziom I – dotyczy osób, których zaginięcie stanowi bezpośrednio zagrożenie dla ich życia, zdrowia lub wolności, a działania poszukiwawcze podejmowane przez Policję wymagają bezpośredniego i natychmiastowego zaangażowania znacznych sił i środków z jej strony; może to być np. osoba:
 - a) małoletnia do lat 10,

³ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 171, z 2022 r., poz. 2600, z 2023 r., poz. 185, 240, 289, 347, 535, 641, 1088).

⁴ Zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanymi zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. z 2018 r., poz. 77 ze zm.).

⁵ Ibidem, § 2 ust. 1 pkt 3 a), b), c).

- b) małoletnia od 11 do 13 lat i jej zaginięcie zgłoszono pierwszy raz,
 - c) niezdolna do samodzielnego funkcjonowania,
 - d) wymagająca stałego przyjmowania leków, których nieprzyjęcie zagraża jej życiu,
 - e) zaginiona, która może być ofiarą realnego przestępstwa przeciwko jej życiu lub wolności,
 - f) wykazująca realną możliwość popełnienia samobójstwa, a natychmiastowe czynności poszukiwawcze podejmowane przez Policję w dużej mierze przyczynią się do uniemożliwienia aktu samobójczego,
 - g) zaginiona w trudnych warunkach atmosferycznych zagrażających jej życiu.
2. Poziom II – dotyczy osób, których zaginięcie uzasadnia zagrożenie ich życia, zdrowia lub wolności; będzie to np. osoba:
- a) która kolejny raz zapewnia o popełnieniu zamachu samobójczego, ale również która stwarza pozory popełnienia tego czynu poprzez szukanie uwagi,
 - b) małoletnia od 14 do 18 lat zaginiona po raz pierwszy,
 - c) zdolna do samodzielnego funkcjonowania, jednak potrzebująca opieki, trwałego zażywania leków, których nieprzyjęcie zagraża jej życiu lub zdrowiu,
 - d) która zaginęła poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej i istnieje rzeczywisty powód zagrożenia jej życia, zdrowia lub wolności.
3. Poziom III – dotyczy osób, których zaginięcie nie jest związane z bezpośrednim oraz uzasadnionym zagrożeniem dla ich życia, zdrowia lub wolności, np. osoby:
- a) wyrażającej wolę zerwania kontaktów z rodziną, osobami najbliższymi lub środowiskiem, w którym ostatnio przebywała,
 - b) która oddaliła się z miejsca zamieszkania w wyniku nieporozumień rodzinnych,
 - c) co do której nie jest możliwe ustalenie przyczyn lub okoliczności zaginięcia,
 - d) z którą brak jest kontaktu, a która deklarowała chęć wyjazdu lub jej zaginięcie,
 - e) która wyjechała lub przebywa za granicą Rzeczypospolitej Polskiej, niewymaga stałej opieki medycznej lub stałego przyjmowania leków, która samowolnie oddaliła się z placówki opiekuńczej, leczniczej lub innej placówki,
 - f) małoletniej w wieku od 11 do 13 lat zaginionej po raz kolejny.

Wskazana powyżej kwalifikacja systematyzuje problematykę poszukiwań przez Policję osób zaginionych i zdecydowanie usprawnia proces decyzyjny.

Jak wskazali M. Jurecka i T. Niedzielski⁶, mając do czynienia z osobą zaginioną, można wyróżnić cztery przypadki zaginięcia. Po pierwsze, mowa tu o chwilowej utracie orientacji w terenie, jednakże osoba ta chce zostać odnaleziona. Drugim powodem może być planowane ukrywanie się osoby, która uciekła z domu lub ma zamiar popełnić samobójstwo. Następny przypadek to wpływ osoby trzeciej, kiedy osoba poszukiwana jest ofiarą porwania lub zabójstwa. Kolejnym powodem może być nagłe zdarzenie losowe, które będzie jednoznaczne z utratą świadomości. Na stan fizyczny i psychiczny osoby zaginionej mają wpływ czynniki środowiskowe oraz jej cechy personalne.

Kompleksowa regulacja problematyki prowadzenia przez Policję poszukiwań osób zaginionych została również omówiona przez A. Łopuszyńskiego⁷, który odwołał się do podstawowych definicji wynikających z przywołanego już wcześniej zarządzenia nr 48 z dnia 28 czerwca 2018 r. Komendanta Głównego Policji. W ten sposób jednoznacznie zobrazował możliwości organizacyjno-techniczne, którymi w tym zakresie dysponują funkcjonariusze Policji, a mianowicie dostęp do następujących zbiorów, baz danych czy wsparcia prowadzonych działań:

- a) zbiór danych daktyloskopijnych – zbiory odcisków linii papilarnych osób, niezidentyfikowanych śladów linii papilarnych z miejsc przestępstw oraz śladów linii papilarnych, które mogą pochodzić od osób zaginionych;
- b) zbiór zdjęć sygnalitycznych – zbiory kart albumowych prowadzone na zasadach określonych w przepisach w sprawie uzyskiwania, przetwarzania i wykorzystywania przez Policję informacji oraz sposobów zakładania i prowadzenia zbiorów tych informacji;
- c) baza danych DNA – zbiór danych zawierający informacje o wynikach analizy kwasu deoksyrybonukleinowego, prowadzony zgodnie z art. 21a–21e ustawy o Policji;
- d) KSIP – Krajowy System Informacyjny Policji w rozumieniu § 10 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 lipca 2016 r. w sprawie przetwarzania informacji przez Policję

⁶ M. Jurecka, T. Niedzielski, *Poszukiwania osób zaginionych w terenach otwartych. Przegląd stosowanych metod*, „Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego” 2020, nr 47, s. 46.

⁷ A. Łopuszyński, *Poszukiwania osób zaginionych*, Materiały dydaktyczne nr 197, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Zakład Służby Kryminalnej, Legionowo 2020, s. 8–10.

- (Dz. U. poz. 1091 oraz z 2018 r., poz. 222), którego funkcjonowanie oraz sposoby przetwarzania w jego zbiorach danych informacji i danych osobowych regulują przepisy odrębne Komendanta Głównego Policji w sprawie funkcjonowania Krajowego Systemu Informacyjnego Policji;
- e) rejestracja i sprawdzenie w KSIP – operacje przetwarzania wykonywane w KSIP na zasadach określonych w przepisach odrębnych Komendanta Głównego Policji w sprawie funkcjonowania Krajowego Systemu Informacyjnego Policji;
 - f) SIS – System Informacyjny Schengen w rozumieniu art. 2 pkt 15 ustawy z dnia 24 sierpnia 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Wizowym Systemie Informacyjnym (Dz. U. z 2018 r., poz. 134 i 138);
 - g) biuro KGP właściwe do koordynowania poszukiwań osób zaginionych – komórka organizacyjna Komendy Głównej Policji wyznaczona do nadzorowania i koordynowania poszukiwań osób zaginionych na terenie kraju;
 - h) Child Alert – system wsparcia poszukiwań uprowadzonych i zaginionych osób małoletnich, mający na celu natychmiastowe poinformowanie jak największej liczby osób o prowadzonych przez Policję poszukiwaniach osoby małoletniej za pośrednictwem mediów interaktywnych oraz środków masowego przekazu;
 - i) CPOZ KGP – Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji funkcjonujące w ramach biura właściwego do koordynowania poszukiwań osób zaginionych, powołane decyzją nr 147 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 kwietnia 2013 r. w sprawie Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji (Dz. Urz. KGP poz. 36);
 - j) koordynator CPOZ KGP – osoba wykonująca czynności służbowe w Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji;
 - k) koordynator wojewódzki ds. zaginięć – osoba wyznaczona do udzielania wsparcia konsultacyjno-doradczego w ramach czynności poszukiwawczych realizowanych na terenie danego województwa oraz współpracy z CPOZ KGP w zakresie realizowanych poszukiwań osób zaginionych poziomu I;
 - l) sztab dowodzenia – zespół funkcjonariuszy powołany przez kierownika jednostki Policji lub osobę przez niego upoważnioną na czas uruchomienia systemu Child Alert;

- m) czynność administracyjno-porządkowa – czynność polegająca na sprawdzaniu policyjnych i pozapolicyjnych zbiorów danych osobowych oraz miejsc ustalonych jako prawdopodobne miejsca pobytu osoby poszukiwanej;
- n) czynność jednorazowa – czynność poszukiwawcza podjęta w celu wykonania innej niż zarządzenie poszukiwania dyspozycji uprawnionego organu, niepodlegająca rejestracji w Krajowym Systemie Informacyjnym Policji.

Niewątpliwie Policja jest podmiotem, który został kompleksowo i profesjonalnie przygotowany do prowadzenia poszukiwań osób zaginionych; szczególną uwagę warto zwrócić na ustawowe uprawnienia w zakresie stosowania kontroli operacyjnej i możliwości korzystania z szerokiego spektrum danych przechowywanych w bazach dostępnych dla funkcjonariuszy, co pozwala na bardzo szybką analizę uzyskanych informacji i wnioskowanie co do kierunku, metod i form dalszych czynności poszukiwawczych, gdyż kluczowe znaczenie ma wpływ czasu od momentu zaginięcia – im szybciej podjęte będą optymalne w danej sprawie czynności, tym większe prawdopodobieństwo odnalezienia osoby zaginionej.

Policja nie jest oczywiście jedynym podmiotem realizującym zadania i czynności związane z poszukiwaniem osób zaginionych, chociaż jest formacją, w której przedmiotowe zadania zostały kompleksowo sformalizowane. Jak stwierdziła K. Furman-Łajszczak: „Obecnie w zakresie działań związanych z poszukiwaniem osób zaginionych dużą rolę odgrywają kampanie społeczne, prowadzone przez organizacje pozarządowe (takie jak ITAKA). Organizacje te zwracają uwagę ogółu na problemy, z jakimi borykają się rodziny osób zaginionych, uwrażliwiają społeczeństwo na kwestie zaginięć. Niejednokrotnie realizując swoje cele statutowe, współpracują z jednostkami samorządu terytorialnego. Stowarzyszenia i fundacje kompleksowo pomagają rodzinom zaginionych. Mają taką możliwość dzięki obywatelskiemu modelowi naszego społeczeństwa, do którego dążymy po 1989 roku. Nie byłoby to możliwe bez odpowiednich uregulowań systemowych, odnoszących się do działań trzeciego sektora (jego istnienie możliwe jest dzięki postanowieniom Konstytucji RP odnoszącym się do wolności i praw politycznych). Współpraca na linii państwo – przedstawiciele organizacji społecznych stanowi w Polsce duży kapitał na przyszłość”⁸.

⁸ K. Furman-Łajszczak, *Badania DNA z pomocą osobom zaginionym oraz ofiarom konfliktów zbrojnych – możliwość tworzenia baz danych profili DNA przez organizacje pozarządowe*, „Problemy Współczesnej Kryminalistyki” 2014, t. XVIII, s. 177.

Poza Policją oraz kampaniami społecznymi i organizacjami pozarządowymi czynności w zakresie prowadzenia poszukiwań osób zaginionych mogą wykonywać również prywatni detektywi, a ściślej rzecz ujmując, podmioty gospodarcze świadczące usługi detektywistyczne. Jednoznacznie zostało to wyjaśnione przez P. Łabuza i M. Michalskiego⁹ w komentarzu do ustawy o usługach detektywistycznych. Przywołani autorzy wskazali, że ustawy kompetencyjne to akty stanowiące podstawę prawną tworzenia poszczególnych służb specjalnych i policyjnych, w których określa się zasadnicze kwestie dotyczące organizacji i funkcjonowania tych służb, np. ustawa o Policji. Funkcjonariusze tej służby, działając w granicach swoich ustawowych uprawnień (operacyjno-rozpoznawczych, procesowych lub administracyjno-porządkowych), wykonują czynności służbowe podobne do określonych w art. 2 ust. 1 ustawy o usługach detektywistycznych, np. poszukiwania osób zaginionych, w ramach których realizują czynności na podstawie zgłoszenia, natomiast detektyw czyni to na podstawie zlecenia rodziny lub znajomych zaginionego. W tym miejscu poprzestajemy na powyższym uzasadnieniu, z którego wynika, że nie tylko Policja posiada ustawowe uprawnienia do wykonywania czynności związanych z poszukiwaniem osób zaginionych, co jest zgodne z obowiązującymi rozwiązaniami prawnymi.

Przykładem zaangażowania prywatnych podmiotów w poszukiwania osób zaginionych są czynności wykonywane przez pracowników Agencji Detektywistycznej Lampart Group SA z centralą w Warszawie¹⁰, która w dniu 9 listopada 2017 r. przedstawiła opinii publicznej materiał mający stanowić rekonstrukcję zdarzeń związanych z zaginięciem Iwony Wieczorek. Przedmiotowe zaginięcie jest jednym z najgłośniejszych w Polsce w XXI wieku, a doszło do niego w nocy z 16 na 17 lipca 2010 r. w Gdańsku i sprawa w dalszym ciągu nie została rozwiązana. Prokurator Grażyna Wawryniuk, wówczas rzecznik Prokuratury Okręgowej w Gdańsku, w oświadczeniu przesłanym do redakcji Wprost.pl poinformowała, że wszystkie okoliczności przedstawione w przesłanych materiałach zostały zweryfikowane i nie doprowadziły do ustalenia związku wskazywanych osób z zaginięciem Iwony Wieczorek. Kolejnym przykładem czynności prywatnego detektywa wykonywanych w związku z poszukiwaniem osoby zaginionej jest sprawa zaginięcia w październiku 2016 r. na terenie Niemiec młodej Polki, pani

⁹ P. Łabuz, M. Michalski, *Ustawa o usługach detektywistycznych – komentarz*, Difin, Warszawa 2019, s. 18–19.

¹⁰ <https://www.wprost.pl/tylko-u-nas/10085623/detektywi-twierdza-ze-rozwiklali-tajemnice-zaginiecia-iwony-wieczorek-mamy-komentarz-prokuratury.html> (dostęp: 24.09.2023).

Doroty¹¹. W sprawę poszukiwawczą włączył się polski detektyw Arkadiusz Andała, który działał na zlecenie członków polonijnych grup facebookowych, również zaangażowanych w poszukiwania zaginionej. Sprawa zaginięcia ostatecznie została rozwiązana po siedmiu latach, zwłoki kobiety odnaleźli funkcjonariusze niemieckiej policji w domu, do którego przeprowadził się mąż zaginionej kobiety Manfred G. wraz ze swoim synem i nową partnerką.

Prywatny detektyw w poszukiwaniach osób zaginionych

Dalsze rozważania za D. Brakonieckim¹² ukierunkujemy na etiologię słowa „detektyw”, które pochodzi od łacińskiego słowa *detego* i oznacza odkryć, wykryć, wyjawić. Po angielsku pojęcie to brzmi *detective* bądź *investigator*, po niemiecku zaś *Detektiv* lub *Privatdetektiv*. Jednakże w Niemczech najpopularniejszym określeniem prywatnych detektywów jest *Berufsdetektiv* (profesjonalny detektyw), w Austrii – *Privatermittler*. Tytuł „zawodowego detektywa” w wielu państwach Europy, ale i reszty globu, jak również w Polsce, przysługuje bezwzględnie osobie posiadającej stosowną licencję. W Polsce wyłącznie prywatni detektywi mogą nosić miano zawodowych detektywów, legitymujących się licencją detektywa.

Na podstawie powyższych źródeł można wypracować ogólny pogląd na rozumienie zawodu detektywa w polskim systemie prawnym i rzeczywistości społeczno-gospodarczej. Detektywem w rozumieniu ustawy o usługach detektywistycznych, jest osoba mająca licencję detektywa i mogąca używać tytułu zawodowego „detektyw”¹³. Nerozerwalnie z pojęciem tym związana jest definicja „usług detektywistycznych”. Jak wskazał G. Gozdór¹⁴, definicja ta jako ustawowa ma charakter powszechnie wiążący. W myśl przywołanej powyżej ustawy usługami detektywistycznymi są czynności polegające na uzyskiwaniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji o osobach, przedmiotach i zdarzeniach, realizowane na podstawie umowy zawartej ze zleceniodawcą, w formach i w zakresach niezastrzeżonych dla organów i instytucji państwowych na mocy odrębnych przepisów, a w szczególności:

¹¹ <https://tvn24.pl/polska/reportaz-uwaga-tvn-zaginiecie-doroty-w-niemczech-cialo-polki-odnaleziono-w-nowym-domu-jej-meza-7342054> (dostęp: 23.09.2023).

¹² D. Brakoniecki, *Detektywistyka. Prawne i funkcjonalne aspekty działalności detektywistycznej w Polsce i na świecie*, Difin, Warszawa 2016, s. 26.

¹³ Art. 4 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o usługach detektywistycznych (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 129).

¹⁴ G. Gozdór, *Usługi detektywistyczne – komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006, s. 36.

- 1) w sprawach wynikających ze stosunków prawnych dotyczących osób fizycznych;
- 2) w sprawach wynikających ze stosunków gospodarczych dotyczących:
 - a) wykonania zobowiązań majątkowych, zdolności płatniczych lub wiarygodności w tych stosunkach,
 - b) bezprawnego wykorzystywania nazw handlowych lub znaków towarowych, nieuczciwej konkurencji lub ujawnienia wiadomości stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa lub tajemnicę handlową;
- 3) sprawdzanie wiarygodności informacji dotyczących szkód zgłaszanych zakładom ubezpieczeniowym;
- 4) poszukiwanie osób zaginionych lub ukrywających się;
- 5) poszukiwanie mienia;
- 6) zbieranie informacji w sprawie, w której toczy się postępowanie karne, postępowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe lub wykroczenia skarbowe albo inne, jeżeli w toku postępowania można zastosować przepisy prawa karnego¹⁵.

W ciekawy sposób usługi detektywistyczne określił G. Gozdór¹⁶, twierdząc, że są to działania polegające na zbieraniu informacji na zlecenie. Jednocześnie wskazał, że zleceniodawcą tych czynności może być osoba fizyczna, osoba prawna oraz jednostka nieposiadająca osobowości prawnej. Zleceniodawcami mogą być przedsiębiorcy lub inne podmioty, które nie mają statusu przedsiębiorcy, w tym instytucje i organy publiczne. Wyjątek stanowi art. 2 ust. 2 ustawy o usługach detektywistycznych, który stanowi, że zleceniodawcą tych czynności nie może być organ prowadzący lub nadzorujący postępowanie karne, postępowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe i inne, jeśli w toku postępowania można zastosować przepisy prawa karnego. Dodatkowo wspomniany autor zwrócił uwagę, że w przedstawionej przez ustawodawcę definicji usług detektywistycznych kluczowe znaczenie mają trzy przesłanki, z których dwie powinny być kumulatywnie spełnione, aby uznać dane czynności za usługę detektywistyczną. Pierwsza przesłanka dotyczy charakteru czynności detektywistycznych – są to czynności polegające na uzyskiwaniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji o osobach, przedmiotach i zdarzeniach. Druga, będąca jednocześnie wymogiem, to wykonywanie tych czynności na podstawie umowy zawartej ze zleceniodawcą. Trzecia przesłanka dotyczy realizowania tychże czynności w formach i zakresach niezastrzeżonych dla

¹⁵ Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o usługach detektywistycznych (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 129).

¹⁶ G. Gozdór, op. cit., s. 38–40 i 48.

organów i instytucji państwowych na mocy odrębnych przepisów. Spełnienie łącznie pierwszych dwóch przesłanek decyduje o tym, czy daną czynność można zaliczyć do usług detektywistycznych. Autor przywołanego komentarza do ustawy o usługach detektywistycznych jednoznacznie stwierdził, że: „Przy ocenie charakteru czynności ewentualnej jej kwalifikacji jako czynności wykonywanej w ramach usługi detektywistycznej należy mieć również na uwadze takie czynności wymienione przykładowo przez ustawodawcę jak między innymi poszukiwanie osób zaginionych [...]”¹⁷. Warto pamiętać, że istotnym warunkiem uznania czynności za usługę detektywistyczną jest ukierunkowanie przyjmującego zlecenie na osiągnięcie zysku, czyli cel zarobkowy prowadzonej działalności. Autorzy komentarza do ustawy o usługach detektywistycznych P. Łabuz i M. Michalski¹⁸ zwrócili uwagę na to, że zakres czynności detektywistycznych musi być realizowany na podstawie umowy zawartej ze zleceniodawcą. Jednocześnie fakt zawarcia umowy ze zleceniodawcą wskazali jako atrybut konstytutywny usługi detektywistycznej w rozumieniu ustawy, innymi słowy, bez takiej umowy wymienione w przepisie czynności nie są „usługami detektywistycznymi” i osoba je wykonująca działa na zasadach ogólnych, a zatem przepisy ustawy o usługach detektywistycznych nie znajdują wobec niej zastosowania.

Ustawodawca podał definicję usług detektywistycznych, dla której kluczowym pojęciem jest „informacja”. Jej istota nie została wyjaśniona w cytowanej ustawie, zatem należy posłużyć się definicją encyklopedyczną:

„Informacja [łac. *informatio* ‘wyobrażenie’, ‘wyjaśnienie’, ‘zawiadomienie’]:

- 1) pojęcie, w zasadzie niedefiniowalne ze względu na jego pierwotny, elementarny charakter; rozpatrywana najczęściej w trzech aspektach: syntaktycznym (dotyczy ilości informacji, jaka może być potencjalnie zawarta w danej wiadomości), semantycznym (znaczenia i zawartości treściowej wiadomości) i pragmatycznym (przydatności informacji, tj. wartości informacji zawartej w wiadomości ze względu na realizowany przez odbiorcę cel). Nie są obecnie znane uniwersalne metody analizy informacji w znaczeniu semantycznym i pragmatycznym. W sensie syntaktycznym definiuje się informację albo poprzez ilość (miarę) informacji I (informacji teoria), albo jako synonim pojęcia dana (dane).

¹⁷ Ibidem, s. 39.

¹⁸ P. Łabuz, M. Michalski, op. cit., s. 21.

2) W teorii informacji $I = \log(1/p) = -\log p$, gdzie p jest prawdopodobieństwem wystąpienia zdarzenia (lub ciągu zdarzeń) ze zbioru zdarzeń możliwych, przy czym zdarzeniem jest np. obecność pewnego elementu zbioru — zaistnienie pewnego znaku lub litery na danej pozycji przekazywanej wiadomości; jednostką ilości informacji jest szanon.

3) w języku potocznym konstatacja stanu rzeczy, wiadomość¹⁹.

Najbardziej popularne i najbardziej ogólne pojęcie informacji znajduje odniesienie w filozofii. Informacja to odwzorowanie rzeczywistości w sposób jak najbardziej szczegółowy, a ściślej – jej obiekty, zdarzenia, wszelkie zjawiska czy procesy²⁰.

Informacja stanowi zatem meritum czynności detektywistycznych, ponieważ celem działalności detektywistycznej jest uzyskiwanie, przetwarzanie i przekazywanie informacji o osobach, przedmiotach i zdarzeniach. Zdaniem autorów informacja w ujęciu detektywistycznym może być definiowana jako wiadomość w każdej formie, dane, fakty czy ustalenia dotyczące osób będących podmiotami w czynnościach detektywistycznych oraz w odniesieniu do przedmiotów i zdarzeń pozostających w zainteresowaniu detektywa w związku z czynnościami detektywistycznymi wykonywanymi na podstawie danego zlecenia. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że katalog usług detektywistycznych wskazany w art. 2 ust. 1 ustawy o usługach detektywistycznych nie jest zamknięty, co podkreśla D. Brakoniecki²¹. Ustawodawca użył zwrotu „w szczególności”, a wachlarz usług oferowanych przez detektywów jest bardzo szeroki i ograniczają go jedynie przepisy prawa. Katalog tych usług stale się poszerza wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym, postępem technologicznym i potrzebami klientów. Niewątpliwie najpopularniejszymi zleceniami zazwyczaj są: sprawy związane z niewiernością małżonków, poszukiwania osób zaginionych, wywiad i kontrwywiad gospodarczy, poszukiwania skradzionych przedmiotów, wykrywanie podsłuchów, sprawdzanie kontaktów towarzyskich np. dzieci, analiza kandydatów w procesie weryfikacji itp. Uwagę na ten aspekt zwróciła J. Brylak²², twierdząc, że cytowana ustawa dopuszcza niezwykle szeroki zakres przedmiotowy informacji, które mogą być przez detektywa

¹⁹ Źródło: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/informacja;3914686.html> (dostęp: 05.12.2021).

²⁰ B. Stefanowicz, *Informacja. Wiedza. Mądrość*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013, s. 8–9.

²¹ D. Brakoniecki, op. cit., s. 28.

²² J. Brylak, *Ustawa o usługach detektywistycznych – komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 9.

pozyskiwane, a należą do nich informacje o osobach, przedmiotach i zdarzeniach. Podkreśliła również, że katalog rodzajowy takich informacji jest otwarty, czyli ma charakter przykładowy, o czym świadczy użycie przez ustawodawcę określenia „w szczególności”. Niemniej jednak w przedmiotowym katalogu jednoznacznie wyartykułowane zostało, że poszukiwania osób zaginionych lub ukrywających się mieszczą się w ramach usług detektywistycznych. Wykonując usługi detektywistyczne, o których mowa w art. 2 ust. 1, nie można stosować środków technicznych oraz metod i czynności operacyjno-rozpoznawczych, zastrzeżonych dla upoważnionych organów na mocy odrębnych przepisów²³. Szczególną uwagę na tę problematykę zwrócił G. Gozdór²⁴, twierdząc, że przepis ten ma kluczowe znaczenie dla detektywów, ponieważ wyznacza w sposób negatywny zakres ich uprawnień. Zwrot „czynności operacyjno-rozpoznawcze” jest pojęciem ustawowym, które występuje w wielu ustawach „policyjnych”, jednak nie zostało ustawowo zdefiniowane. Według J. Widackiego „czynności operacyjno-rozpoznawcze najczęściej rozumiane są jako działania organów porządku i bezpieczeństwa publicznego (m.in. Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Straży Granicznej, Agencji Wywiadu, Żandarmerii Wojskowej), które mają na celu tajne uzyskiwanie informacji istotnych dla realizacji związanych z bezpieczeństwem i porządkiem publicznym zadań państwowych”²⁵. Niewątpliwie do katalogu czynności operacyjno-rozpoznawczych zaliczymy niejawnie nabycie lub przejęcie przedmiotów pochodzących z przestępstwa ulegających przepadkowi albo których wytwarzanie, posiadanie, przewożenie lub którymi obrót są zabronione, niejawnie wręczenie lub przyjęcie korzyści majątkowej, niejawnie kontrole rozmów telefonicznych, niejawnie kontrole korespondencji. Znamienne jest to, że P. Łabuz i M. Michalski w komentarzu do art. 7 ustawy o usługach detektywistycznych jednoznacznie stwierdzili, że „zastrzeżenie ustawowe wprost nie określa, jaki katalog czynności operacyjnych dotyczy, a w kwestii interpretacji nie obejmuje natomiast metod i środków pracy operacyjnej, zaliczanych również do działań operacyjno-rozpoznawczych, takich jak: obserwacja, wywiad, zarówno jawny, jak i dyskretny, czy praca z osobowymi źródłami informacji, które należą do działań taktyczno-kryminalnych”²⁶.

²³ Art. 7 ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o usługach detektywistycznych (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 129).

²⁴ G. Gozdór, op. cit., s. 74.

²⁵ J. Widacki (red.), *Kryminalistyka*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 1999, s. 110.

²⁶ P. Łabuz, M. Michalski, op. cit., s. 44.

Natomiast cytowany już wcześniej G. Gozdór²⁷ zwrócił uwagę na ważny termin związany z czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi, a mianowicie na ustawowe pojęcie kontroli operacyjnej. Przykładem jest art. 19 ust. 6 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, zgodnie z którym kontrola operacyjna dokonywana jest niejawnie i polega na:

- 1) uzyskiwaniu i utrwalaniu treści rozmów prowadzonych przy użyciu środków technicznych, w tym za pomocą sieci telekomunikacyjnych;
- 2) uzyskiwaniu i utrwalaniu obrazu lub dźwięku osób z pomieszczeń, środków transportu lub miejsc innych niż miejsca publiczne;
- 3) uzyskiwaniu i utrwalaniu treści korespondencji, w tym korespondencji prowadzonej za pomocą środków komunikacji elektronicznej;
- 4) uzyskiwaniu i utrwalaniu danych zawartych w informatycznych nośnikach danych, telekomunikacyjnych urządzeniach końcowych, systemach informatycznych i teleinformatycznych;
- 5) uzyskiwaniu dostępu i kontroli zawartości przesyłek.

Ustawowy zakaz stosowania środków technicznych oraz metod i czynności operacyjno-rozpoznawczych, zastrzeżonych dla upoważnionych organów na mocy odrębnych przepisów, według J. Wojtała i M. Milewicza²⁸ stanowi jedno z najbardziej kontrowersyjnych rozwiązań przyjętych w ustawie o usługach detektywistycznych. Problemem jest jednoznaczne wskazanie katalogu czynności operacyjno-rozpoznawczych, które są niedostępne dla detektywa. Odnieśli się do tego T. Aleksandrowicz, J. Konieczny i A. Konik²⁹, stwierdzając, że udzielenie jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, jakimi metodami może posługiwać się detektyw, jest bardzo skomplikowane, ponieważ z jednej strony otrzymuje on uprawnienia leżące na tzw. polu kontratypowym, które polegają na możliwości przetwarzania danych osobowych bez zgody osoby, której dotyczą, a z drugiej strony część uprawnień w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych jest ogólnodostępna, czyli tożsama z uprawnieniami każdego obywatela, np. nawiązanie rozmowy, obserwacja.

Skuteczność i efektywność działań podejmowanych przez prywatnego detektywa w zakresie poszukiwania osób zaginionych, ale także pozostałych czynności detektywistycznych, została w ten sposób istotnie ograniczona. Rola prywatnego detektywa w poszukiwaniach osób zaginionych nie może być

²⁷ G. Gozdór, op. cit., s. 77–78.

²⁸ J. Wojtał, M. Milewicz (red.), *Detektywistyczne usługi – egzamin na licencję*, TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń 2008, s. 64.

²⁹ T. Aleksandrowicz, J. Konieczny, A. Konik, *Podstawy detektywistyki: usługi detektywistyczne, prawo, taktyka, moralność*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 87.

znacząca czy dominująca, chociażby ze względu na ustawowe ograniczenia w zakresie możliwości realizacji czynności operacyjno-rozpoznawczych. Na kanwie powyższych rozważań jednoznacznie zostało wykazane, że Policja posiada ustawowe uprawnienia do poszukiwania osób zaginionych. Podmioty gospodarcze świadczące usługi detektywistyczne na mocy ustawy o usługach detektywistycznych również wykonują czynności związane z poszukiwaniem osób zaginionych, co zostało bezpośrednio wymienione w otwartym katalogu tych usług. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na fakt, że czynności Policji i wskazanych podmiotów gospodarczych, związane z poszukiwaniem osób zaginionych, są od siebie niezależne. Oczywiście zlecenie poszukiwania osoby zaginionej w ramach umowy zawartej z podmiotem gospodarczym świadczącym usługi detektywistyczne nie jest tożsame ze zgłoszeniem zaginięcia osoby złożonym w jednostce Policji. Jak zauważył D. Brakoniecki³⁰, w Polsce najczęstszym komercyjnym narzędziem zwiększenia szeroko rozumianego bezpieczeństwa, po które sięgają osoby prywatne, poza podmiotami ochrony osób i mienia, jest właśnie działalność detektywistyczna. Oczywiście metodyka czynności w związku z poszukiwaniem osoby zaginionej podejmowanych przez detektywa i przez funkcjonariuszy Policji nie będzie tożsama, ponieważ detektywi wykonują czynności w ramach usług detektywistycznych w formach i w zakresach niezastrzeżonych dla organów i instytucji państwowych na mocy odrębnych przepisów. Autorzy komentarza do ustawy o usługach detektywistycznych P. Łabuz i M. Michalski³¹ zdefiniowali określenie „czynności zastrzeżone dla odpowiednich organów”, które obejmuje swoim zakresem wyłącznie działania organów władzy publicznej podejmowane w granicach ustawowego upoważnienia (postanowienie SN z 28 listopada 2013 r., sygn. akt I KZP 17/13, Legalis).

Rozpatrując rolę detektywa w poszukiwaniach osób zaginionych, warto pokusić się o refleksję, czy w tego rodzaju sprawach detektyw mógłby współpracować z Policją jako równorzędny partner, co wydaje się tym bardziej zasadne, że cel działań jest wspólny – odnalezienie osoby zaginionej, a ponadto Policja ma zdecydowanie szersze uprawnienia, kompetencje i możliwości związane z wykonywaniem czynności operacyjno-rozpoznawczych. Problematyką przedmiotowej współpracy zainteresował się D. Brakoniecki³², stwierdzając, że przyjmuje ona jedynie wymiar incydentalny, pomimo że potencjalny zakres wspólnych obszarów działania jest

³⁰ D. Brakoniecki, op. cit., s. 193.

³¹ P. Łabuz, M. Michalski, op. cit., s. 44.

³² D. Brakoniecki, op. cit., s. 168–171.

stosunkowo szeroki. Na płaszczyźnie szeroko rozumianego bezpieczeństwa i porządku publicznego obszar współpracy i potencjalnego współdziałania prywatnego detektywa z Policją powinien być bardzo szeroki, ponieważ dotyczyłby wszelkich, zgodnych z prawem działań dochodzeniowo-śledczych, analitycznych i ekspertyz, jednak nie ma to istotnego przełożenia na faktyczne współdziałanie wskazanych podmiotów. Przeszkodą jest przede wszystkim brak przepisów umożliwiających lub nakazujących nawiązywanie takiej współpracy, ponieważ w obecnym stanie prawnym nie ma realnych narzędzi pozwalających agencjom detektywistycznym na równorzędny poziomie współpracować ze służbami policyjnymi. Jednoznacznie wskazał to D. Brakoniecki, stwierdzając, że „[...] formy współpracy między detektywami a służbami policyjnymi nie przedstawiają się zbyt imponująco i sprowadzają się jedynie, w określonych sytuacjach, do elementu zawiadomienia określonych służb”³³. Zatem współpraca ogranicza się głównie do wypełnienia przez detektywa ciężących na nim obowiązków, które wynikają z przepisów prawa. W tym zakresie zastosowanie mają takie przepisy jak art. 240 Kodeksu karnego³⁴ (dalej zwanego k.k.) oraz art. 304 § 1 Kodeksu postępowania karnego³⁵ (dalej zwanego k.p.k.) dotyczące zawiadomienia o karalnym przygotowaniu, usiłowaniu lub dokonaniu przestępstwa wskazanego w katalogu (obowiązek prawny dot. art. 240 k.k.) lub zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu (obowiązek społeczny z art. 304 § 1 k.p.k.).

Zakończenie

Podsumowując powyższe rozważania, należy jednoznacznie stwierdzić, że w zakresie poszukiwania osób zaginionych prywatny detektyw jest uprawniony z mocy ustawy o usługach detektywistycznych do wykonywania czynności w tego rodzaju sprawach. Warto jednak przypomnieć, że podczas poszukiwania osób zaginionych, podobnie jak w przypadku innych czynności w ramach usług detektywistycznych, współpraca detektywa ze służbami policyjnymi praktycznie nie występuje, co jest uwarunkowane obecnym stanem prawnym, w którym brakuje narzędzi i rozwiązań umożliwiających podejmowanie i prowadzenie takiej współpracy i współdziałania. Zazwyczaj współpraca zaczyna się i kończy w tym samym miejscu,

³³ D. Brakoniecki, op. cit., s. 172.

³⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1138, 1726, 1855, 2339, 2600, z 2023 r., poz. 289, 403, 818, 852, 1234, 1834).

³⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1375, 1855, 2582, 2600, z 2023 r., poz. 289, 535, 818, 1606).

czyli w momencie dopełnienia prawnego obowiązku zawiadomienia Policji o prowadzeniu konkretnej sprawy przez prywatny podmiot świadczący usług detektywistyczne lub po złożeniu zawiadomienia o przestępstwie. Beneficjentem tego współdziałania jest Policja, chociaż niejednokrotnie cel czynności podejmowanych w ramach usług detektywistycznych przez prywatne podmioty gospodarcze i w ramach ustawowych uprawnień Policji jest tożsamy, dotyczy dobra wspólnego, jakim jest szeroko rozumiane bezpieczeństwo obywateli. Nie ulega wątpliwości, że warunki współpracy tych dwóch podmiotów powinny ulec zmianie w taki sposób, aby rozszerzyć możliwości działalności detektywistycznej. Przykładową płaszczyzną współpracy detektywa z Policją może być zwiększenie zakresu uprawnień detektywów w sferze czynności operacyjno-rozpoznawczych, np. przez uprawnienie go do dokonywania sprawdzeń w policyjnych bazach danych, oczywiście w określonym zakresie i w ściśle określony, sformalizowany sposób. Podobnie zasadne byłoby wprowadzenie możliwości wymiany informacji z Policją na uzgodnionym poziomie, szczególnie w przypadku niezależnie wykonywanych czynności w tożsamych sprawach, np. poszukiwania osoby zaginionej, gdy czas odgrywa znaczącą rolę w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa tej osobie, a jej zdrowie i życie albo wolność mogą być zagrożone. Niewątpliwie poszerzenie współpracy obu podmiotów wymagałoby przemyślnych rozwiązań systemowych, które z jednej strony zapewniałyby bezpieczeństwo informacji przechowywanych w policyjnych bazach danych i eliminowały ewentualne nadużycia, uchybienia czy nieprawidłowości w tym zakresie, a z drugiej strony mogłyby mieć pozytywny wpływ na skuteczność i efektywność działań zarówno jednego, jak i drugiego podmiotu. W ujęciu całościowym problematyki niewątpliwie pozwoliłoby to na podniesienie standardu w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa i porządku publicznego. Idąc dalej tym tokiem rozumowania, można zaryzykować stwierdzenie, że możliwość takiej współpracy i być może współdziałania wpłynęłaby pozytywnie nie tylko na stan bezpieczeństwa publicznego, ale przede wszystkim na poczucie bezpieczeństwa obywateli. Na kanwie powyższych rozważań warto rozpocząć dyskusję na ten temat, która w przyszłości być może doprowadzi do zmian legislacyjnych. W tym miejscu należy jednoznacznie stwierdzić, że beneficjentem tych zmian będzie społeczeństwo, mogące skorzystać z profesjonalnych, kompleksowo świadczonych usług detektywistycznych, a także jeszcze skuteczniejszej i efektywniejszej w swoich działaniach Policji, wspieranej w realizacji ustawowych zadań przez prywatny sektor bezpieczeństwa profesjonalnie świadczący usługi detektywistyczne.

Bibliografia

Literatura

- Aleksandrowicz T., Konieczny J., Konik A., *Podstawy detektywistyki: usługi detektywistyczne, prawo, taktyka, moralność*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
- Brakoniecki D., *Detektywistyka. Prawne i funkcjonalne aspekty działalności detektywistycznej w Polsce i na świecie*, Difin, Warszawa 2016.
- Brylak J., *Ustawa o usługach detektywistycznych – komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016.
- Furman-Łajszczak K., *Badania DNA z pomocą osobom zaginionym oraz ofiarom konfliktów zbrojnych – możliwość tworzenia baz danych profili DNA przez organizacje pozarządowe*, „Problemy Współczesnej Kryminalistyki” 2014, t. XVIII.
- Gozdór G., *Usługi detektywistyczne – komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006.
- Gruza E., *Genetyka – zaginionym*, w: V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz (red.), *Kryminalistyka dla prawa, prawo dla kryminalistyki*, TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń 2010.
- Gruza E., *Zaginieni czy zagubieni – kilka uwag o prawnych aspektach poszukiwań osób zaginionych w Polsce*, w: T. Kalisz, M. Trzciniński (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. LVI, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2020.
- Jurecka M., Niedzielski T., *Poszukiwania osób zaginionych w terenach otwartych. Przegląd stosowanych metod*, „Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego” 2020, nr 47.
- Łabuz P., Michalski M., *Ustawa o usługach detektywistycznych – komentarz*, Difin, Warszawa 2019.
- Łopuszyński A., *Poszukiwania osób zaginionych*, Materiały dydaktyczne nr 197, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Zakład Służby Kryminalnej, Legionowo 2020.
- Stefanowicz B., *Informacja. Wiedza. Mądrość*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013.
- Widacki J. (red.), *Kryminalistyka*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 1999.
- Wojtal J., Milewicz M. (red.), *Detektywistyczne usługi – egzamin na licencję*, TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń 2008.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o usługach detektywistycznych, t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 129.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1138, 1726, 1855, 2339, 2600, z 2023 r., poz. 289, 403, 818, 852, 1234, 1834.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1375, 1855, 2582, 2600, z 2023 r., poz. 289, 535, 818, 1606.

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 171, z 2022 r., poz. 2600, z 2023 r., poz. 185, 240, 289, 347, 535, 641, 1088.

Zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanymi zwłok oraz szczątków ludzkich, Dz. Urz. z 2018 r., poz. 77 ze zm.

Źródła internetowe

<https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885,Zaginieni.html> (dostęp: 25.09.2023).

<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/informacja;3914686.html> (dostęp: 05.12.2021).

<https://www.wprost.pl/tylko-u-nas/10085623/detektywi-twierdza-ze-rozwiklali-tajemnice-zaginienia-iwony-wieczorek-mamy-komentarz-prokuratury.html> (dostęp: 24.09.2023).

<https://tvn24.pl/polska/reportaz-uwaga-tvn-zaginienie-doroty-w-niemczech-cialo-polki-odnaleziono-w-nowym-domu-jej-meza-7342054> (dostęp: 23.09.2023).

Konflikt interesów

Brak

Źródło finansowania

Brak